

Frumvarp til laga

um breytingu á lögum um verslun með áfengi og tóbak, lögum um aukatekjur ríkissjóðs, áfengislögum og lögum um gjald af áfengi og tóbaki, með síðari breytingum (smásala áfengis).

Flm.: Vilhjálmur Árnason, Björt Ólafsdóttir, Jón Þór Ólafsson, Willum Þór Þórsson, Unnur Brá Konráðsdóttir, Guðlaugur Þór Þórðarson, Ragnheiður Ríkharðsdóttir, Birgir Ármannsson, Pétur H. Blöndal, Jón Gunnarsson, Brynhildur S. Björnsdóttir, Karl Garðarsson, Haraldur Einarsson.

I. KAFLI

Breyting á lögum nr. 86/2011, um verslun með áfengi og tóbak, með síðari breytingum.

1. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 1. gr. laganna:

- a. Orðin „smásölu á áfengi og“ í 1. mgr. falla brott.
- b. Orðin „áfengi eða“ í 2. mgr. falla brott.
- c. Í stað orðanna „þann varning“ í 2. mgr. kemur: það.
- d. Orðin „áfengi og“ í 3. mgr. falla brott.

2. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 2. gr. laganna:

- a. Orðin „smásölu áfengis og“ í a-lið falla brott.
- b. Orðin „áfengi og“ og „áfengis- og“ í b-lið falla brott.
- c. Orðin „áfengis og“ í c-lið falla brott.

3. gr.

Orðin „smásölu áfengis og“ í 3. gr. laganna falla brott.

4. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 4. gr. laganna:

- a. Í stað orðanna „Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins, ÁTVR“ í 1. mgr. kemur: Tóbaksverslun ríkisins, TVR.
- b. Orðin „smásölu áfengis og“ í 1. mgr. falla brott.
- c. Í stað orðsins „ÁTVR“ í 2. og 3. mgr. kemur: TVR.
- d. Orðið „áfengislög“ í 2. mgr. fellur brott.
- e. Fyrirsögn greinarinnar verður: *Tóbaksverslun ríkisins*.

5. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 5. gr. laganna:

- a. Í stað orðsins „ÁTVR“ í 1. og 2. mgr. kemur: TVR.
- b. Fyrirsögn greinarinnar verður: *Forstjóri Tóbaksverslunar ríkisins.*

6. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 6. gr. laganna:

- a. Í stað orðsins „ÁTVR“ í inngangsmálslið greinarinnar kemur: TVR.
- b. Orðin „áfengi til smásölu og“ í a-lið falla brott.
- c. B- og c-liður falla brott.
- d. Orðin „smásölu á áfengi og“ í g-lið falla brott.
- e. Fyrirsögn greinarinnar verður: *Verkefni Tóbaksverslunar ríkisins.*

7. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 7. gr. laganna:

- a. 1. mgr. fellur brott.
- b. Í stað orðsins „ÁTVR“ í 2. mgr. kemur: TVR.
- c. Fyrirsögn greinarinnar verður: *Einkaleyfi Tóbaksverslunar ríkisins.*

8. gr.

Í stað orðsins „ÁTVR“ í 1. og 2. mgr. 8. gr. laganna kemur: TVR.

9. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 9. gr. laganna:

- a. 1., 2. og 5. mgr. falla brott.
- b. Í stað orðsins „ÁTVR“ í 3., 4. og 6. mgr. kemur: TVR.
- c. Orðin „áfengi og“ í fyrirsögn greinarinnar falla brott.

10. gr.

10. gr. laganna fellur brott.

11. gr.

11. gr. laganna fellur brott.

12. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 12. gr. laganna:

- a. Í stað orðsins „ÁTVR“ í 1. mgr. kemur: TVR.
- b. 2. mgr. orðast svo:
TVR skal veita upplýsingar um mögulega skaðsemi tóbaks og þá áhættu sem getur fylgt neyslu þess.

13. gr.

13. gr. laganna fellur brott.

14. gr.

Fyrirsögn III. kafla laganna verður: **Um Tóbaksverslun ríkisins.**

14. gr. laganna fellur brott.

15. gr.

16. gr.

Heiti laganna verður: **Lög um verslun með tóbak.**

II. KAFLI

Breyting á lögum nr. 88/1991, um aukatekjur ríkissjóðs, með síðari breytingum.

17. gr.

Við 11. gr. laganna bætist nýr töluliður, svohljóðandi: Áfengissmásöluleyfi 50.000 kr.

III. KAFLI

Breyting á áfengislögum, nr. 75/1998, með síðari breytingum.

18. gr.

Á eftir orðinu „heildsölu“ í 1. másl. 3. mgr. 3. gr. og 5. mgr. 5. gr. laganna kemur: smásölu.

19. gr.

Orðin „annað en leyfi til smásölu“ í 1. másl. 2. mgr. 5. gr. laganna falla brott.

20. gr.

Í stað 1. mgr. 10. gr. laganna koma tvær nýjar málsgreinar, svohljóðandi:

Handhafa smásöluleyfis er heimilt að selja eða afhenda áfengi til neytenda eldri en 20 ára.

Útsöluverð á áfengi er frjálst en óheimilt er að selja áfengi undir kostnaðarverði. Með kostnaðarverði er átt við endanlegt innkaupsverð að viðbættum opinberum gjöldum auk virðisaukaskatts.

21. gr.

Í stað 2. mgr. 11. gr. laganna koma þrjár nýjar málsgreinar, svohljóðandi:

Sveitarstjórn skal setja eftirfarandi skilyrði fyrir veitingu smásöluleyfis:

- a. Afgreiðslutími skal ekki vera lengri en frá kl. 9.00 að morgni til kl. 20.00 að kvöldi.
- b. Starfsmenn sem afgreiða áfengi mega ekki vera yngri en 18 ára.
- c. Skilyrði um önnur málefnaleg atriði, svo sem um staðsetningu verslunar, aðgengi, merkingar o.fl.

Sveitarstjórn er heimilt að setja það skilyrði fyrir veitingu smásöluleyfis að hámarksafgreiðslutími verði allt að þremur klukkustundum styttri á dag en skv. a-lið 1. mgr.

Sveitarstjórn er óheimilt að veita smásöluleyfi fyrirtækjum sem stunda starfsemi sem fellur undir ÍSAT-flokkinn 47.11.2 (söluturnar). Þá er sveitarstjórn óheimilt að veita smásöluleyfi til ísbíla, pylsuvagna og annarra færanlegra veitingavagna og markaðsbása, sbr. ÍSAT-flokk 56.10.0, myndbanda- og mynddiskaleigna, sbr. ÍSAT-flokk 77.22.0, og smásölu matvæla í sjálfsölum, sbr. ÍSAT-flokk 47.99.0.

22. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 12. gr. laganna:

- a. 1. mgr. orðast svo:

Smásöluleyfishafi skal ábyrgjast fullnægjandi öryggis- og eftirlitsbúnað húsnæðis þess sem hýsa á útsölustaðinn, hámarksafgreiðslutíma og að áfengi sem er að rúmmáli meira

en 22% af hreinum vínanda sé geymt afmarkað frá annarri söluvöru á bak við afgreiðsluborð eða í sérrými innan verslunar. Ráðherra kveður nánar á um afgreiðslutíma, skilyrði smásöluleyfis og kröfur til eftirlits- og öryggiskerfa í reglugerð, þ.m.t. kröfur til myndupptökukerfa, fyrirkomulag afmörkunar áfengis sem að rúmmáli er meira en 22% af hreinum vínanda frá annarri söluvöru o.fl.

b. 2. mgr. fellur brott.

23. gr.

Á eftir 1. mgr. 26. gr. laganna kemur ný málsgrein, svohljóðandi:

Misbeiti handhafi smásöluleyfis leyfi sínu með því að selja áfengi á öðrum tímum eða á annan hátt en honum er heimilt eða ef hann brýtur á annan hátt fyrirmæli sem um smásölu áfengis gilda varðar það refsingu samkvæmt lögum þessum.

24. gr.

Á eftir b-lið 3. mgr. 28. gr. laganna kemur nýr stafliður, svohljóðandi: áfengi sem er borið ólöglega inn á smásölustað.

25. gr.

Við löginn bætist nýtt ákvæði til bráðabirgða, svohljóðandi:

Þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 11. gr. er sveitarfélögum heimilt til 1. júlí 2015 að veita smásöluleyfi þeim verslunum sem hýsa áfengisútsölur ÁTVR 31. desember 2014.

IV. KAFLI

Breyting á lögum um gjald af áfengi og tóbaki, nr. 96/1995, með síðari breytingum.

26. gr.

Í stað orðanna „skal 1%“ í 7. gr. laganna kemur: skulu 5%.

27. gr.

Í stað orðanna „Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins“ í 1. og 3. mgr. 9. gr. laganna kemur: Tóbaksverslun ríkisins.

28. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 2015.

29. gr.

Við gildistöku laga þessara verða eftirfarandi breytingar á öðrum lögum:

- a. *Lög nr. 25/1962, um aðstoð til fatlaðra*: Í stað orðanna „Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins“ í 5. gr. kemur: Tóbaksverslun ríkisins.
- b. *Lög nr. 6/2002, um tóbaksvarnir*: Í stað orðanna „Áfengis- og tóbaksverslun ríkisins“ í 4. málsl. 1. mgr. 7. gr. kemur: Tóbaksverslun ríkisins.
- c. *Lög nr. 41/2007, um landlækni og lýðheilsu*: Við bætist nýtt ákvæði til bráðabirgða, svohljóðandi:

Lýðheilsusjóður skal leggja sérstaka áherslu á forvarnaverkefni á sviði áfengisvarna næstu tvö ár eftir gildistöku laga um breytingu á lögum um verslun með áfengi og tóbak, lögum um aukatekjur ríkissjóðs, áfengislögum og lögum um gjald af áfengi og tóbaki, með síðari breytingum (smásala áfengis).

Greinargerð.

Mál þetta er byggt á þingmálum sem lögð voru fram á 130., 131., 132., 133., 135. og 136. löggjafarþingum (37. mál á 136. löggjafarþingi) en hlutu ekki afgreiðslu.

Með frumvarpinu er lagt til að einkaleyfi Afengis- og tóbaksverslunar ríkisins (ÁTVR) á smásölu afengis verði aflagt og smásala afengis verði að ákveðnu marki frjáls.

ÁTVR.

Almennt er óhætt að segja að ekki fari mikið fyrir þeirri skoðun í stjórn málaumræðu að hið opinbera eigi að standa fyrir verslunarrekstri á Íslandi. Jafnvel má segja að það sé meginregla að hið opinbera eftirláti einkaaðilum að halda uppi slíkri starfsemi. Helstu undantekningar frá þeirri reglu eiga sér stað á sviðum þar sem einkaaðilar sjá sér ekki hag í því að ástunda verslunarstarfsemi sem þó er neytendum nauðsynleg, þá finnur hið opinbera sig stundum knúð til aðkomu. Þegar að smásölu á afengi kemur virðist meginreglan af einhverjum orsökum ekki eiga við.

En hverjar eru ástæður þess að sérregla gildir um smásölu afengis? Sögulega samhengið er þannig að fyrirrennari ÁTVR, Afengisverzlun ríkisins, var sett á laggirnar árið 1922 á sama tíma og svokölluðu afengisbanni var aflétt í kjölfar þjóðaratkvæðagreiðslu. Reyndar fól afengisbannið einnig í sér ákveðna einokun á afengissölu því að læknum var heimilað að vísa á afengi og apótekarar máttu afhenda afengi gegn lyfseðli. Sé sagan skoðuð virðast ýmsir læknar og apótekarar hafa verið stórtækari en aðrir í þessu samhengi. Við upphaf fjórða áratugar síðustu aldar var Tóbakseinkasalan síðan stofnuð en á þessum tíma gætti tilhneigingar meðal stjórnámálanna til að setja lög sem á einn eða annan hátt fólu í sér verslunareinokun, annað hvort beint með veitingu einkaleyfa eða óbeint með verslunarhöftum. Þannig var t.d. veitt einkaleyfi á síldarsölu og til sölu á viðtækjum og einkaréttur til útvarpsreksturs. Seinna komu ýmis lög og höft eins og einokun á sölu bifreiða, símtækja og annars slíks og fyrir einungis rúmum 20 árum hafði hið opinbera einkaleyfi á því að flytja inn eldspýtur. Sem betur fer hefur þessum höftum verið aflétt þrátt fyrir að fjármagnsflutningar séu ekki frjálsir nú vegna gjaldeyrishafta.

Starfsemi ÁTVR sækir stoð í lög um verslun með afengi og tóbak, nr. 86/2011. Markmið þeirra laga eru að skilgreina umgjörð um smásölu afengis sem byggist á bættri lýðheilsu og samfélagslegri ábyrgð, að takmarka og stýra aðgengi að afengi og draga þannig úr skaðlegum áhrifum afengisneyslu, og að vernda ungt fólk gegn neyslu afengis og takmarka framboð á óæskilegum vörum. Fjallað er um hlutverk ÁTVR í almennum athugasemdum frumvarps sem síðar varð að framangreindum lögum (þskj. 1222 í 703. máli á 139. löggjafarþingi). Í kafla sem fjallar um samfélagslega ábyrgð fyrirtækisins segir m.a.:

„ÁTVR hefur á undanförunum árum skilgreint samfélagslega ábyrgð sína með nokkuð ítarlegum hætti, en hún kemur meðal annars fram í eftirfarandi þáttum:

- ÁTVR sinnir hlutverki sínu af ábyrgð, t.d. eru engar söluhvetjandi aðgerðir leyfðar.
- Strangt eftirlit er með aldri viðskiptavina.
- ÁTVR fer í ýmsar herferðir þar sem samfélagsleg ábyrgð er í fyrirrúmi [...].
- ÁTVR tekur þátt í að byggja upp vinnmenningu, t.d. með fræðslu til viðskiptavina um vín og tengingu matar og vína.
- Samstarf við lögreglu og aðila sem vinna að forvörnum. Sérstök áhersla er á að torvelda aðgengi unglunga að afengi.“

ÁTVR er sérstök ríkisstofnun en rekstur hennar er í höndum forstjóra. Engin stjórn er yfir stofnuninni en forstjórinn er skipaður af fjármála- og efnahagsráðherra og heyrir þannig beint undir hann. Gert er ráð fyrir að starfsemi ÁTVR sé sem hagkvæmust og afli tekna sem nægi

til að greiða rekstrarkostnað en skili einnig hæfilegum arði til ríkissjóðs. Sérstaklega er kveðið á um það í lögum nr. 86/2011 að arðgreiðslur taki tillit til þeirra eigna sem eru bundnar í rekstri stofnunarinnar.

Einkaleyfi ÁTVR til smásölu á áfengi.

Í umræðu um kosti og galla þess að afnema einkaleyfi hins opinbera á smásölu áfengis hafa nokkur rök komið ítrekað fram. Þannig hefur verið vísað til þess að einkaleyfið stuðli að því að lýðheilsuþættum verði náð og vernd ungmenna verði virkari, betri stýring fái á aðgengi að áfengi og áfengisneyslu og hún tryggji ríkissjóði umtalsverðar tekjur.

Eftirfylgni reglna um áfengiskaupaaldur.

Margir telja að það muni reynast einkaaðilum erfitt að varna því að fólk undir 20 ára aldri fái afhent áfengi.

Í þessu samhengi er rétt að benda á að einkaaðilum virðist almennt treyst til að framfylgja reglum um lágmarksaldur til að kaupa tóbak. Þá er einkaaðilum treyst til að framfylgja reglum um afhendingu eiturefna, skotvopna og skotfæra. Þó svo að hægt sé að misnota áfengi þá virðast eiginleikar þess nokkuð léttvægir í samanburði við eiginleika tóbaks og hvað þá eiturefna, skotvopna og skotfæra. Heilbrigðiseftirlit sveitarfélaganna fara með eftirlit með því að tóbakskaupaaldur sé virtur. Þá fer lögreglan með eftirlit með því að aldurstakmörk við veitingu áfengis á veitingahúsum séu virt. Það eftirlit hefur ekki sætt mikilli gagnrýni enn sem komið er. Engin haldbær rök hafa verið færð fyrir því að hið sama geti ekki gilt um sölu og afhendingu áfengis og annars þess söluvarnings sem hér hefur verið nefndur.

Í 24. gr. áfengislaga, nr. 75/1998, er sérstaklega kveðið á um að leyfisveitandi skuli afturkalla leyfi sem gefið er út samkvæmt lögnum ef leyfishafi fullnægir ekki lengur skilyrðum þeirra til að fá útgefið slíkt leyfi. Í 25. gr. er svo fjallað um hvernig bregðast skuli við vanrækslu við meðferð leyfis. Í þessu samhengi nægir að minna á að handhafar tóbakssölu-leyfa hafa verið sviptir leyfum vegna þess að þeir hafa afgreitt tóbak til einhverra sem ekki hafa aldur til.

Bætt vinnmenning.

Eins og fram hefur komið er gert ráð fyrir að ÁTVR beiti sér fyrir bættri vinnmenningu, t.d. með fræðslu til viðskiptavina um vín og tengingu matar og vína. Óhætt er að segja að stofnunin hefur sinnt þessu hlutverki, ýmsa upplýsingabæklinga er að finna í áfengisútsöllum, á heimasíðu hennar má finna mataruppskriftir og sérstakar merkingar gefa til kynna með hvaða mat hitt og þetta vínið hentar. Þessu til viðbótar geta vínkaupendur alltaf sótt ráðgjöf hjá starfsmönnum ÁTVR sem hafa margir hverjir sótt vínskóla stofnunarinnar.

ÁTVR hefur samkvæmt framansögðu unnið að því að tengja áfengisneyslu við matar-menningu. Á sama tíma og tengingin við mat hefur orðið sterkari og matar- og vinnmenning hefur eflist á Íslandi benda sölutölur ÁTVR til þess að neysla á áfengi sem hentar vel með mat hafi stóraukist. Þó svo að íslensk vinnmenning hafi breyst umtalsvert, a.m.k. frá árinu 1989 þegar heimilað var að selja bjór á Íslandi, eigum við nokkuð í land. Áfengisneysla er enn fremur tarnakennd þó að úr því hafi dregið.

Lögskýringargögn, upplýsingar af heimasíðu ÁTVR og ársskýrslur stofnunarinnar gefa til kynna að hlutverk ÁTVR við að bæta vinnmenninguna sé í raun forvarnahlutverk. Eðlilegt er spyrja hvort eðlilegt sé að það sé eitt meginhlutverka ríkisstofnunar sem fer með einkaleyfi til smásölu áfengis að hlúa að tiltekinni neyslumeningu með ærnum tilkostnaði. Væri ekki eðlilegra að slíkt starf væri í annarra höndum?

Viðskiptavinir smásöluverslana hljóta að vera jafn meðvitaðir og viðskiptavinir ÁTVR um siðferðisleg álitamál sem tengjast áfengi. Þá má ætla að verslunarmenn á matvörumarkaði sjái sér hag í því að fræða kaupendur áfengis um það með hvaða mat vínið hentar og áherslan verði því að minnsta kosti ekki minni á matar- og vínmenningu en nú er.

Tekjur ríkissjóðs.

Sumir virðast telja að með því að gefa smásölu á áfengi frjálsa muni hið opinbera selja frá sér mjólkurkú. Gefið er í skyn að slík ákvörðun hljóti að vera grundvölluð á skammtímahagsmunum og nær væri að ÁTVR aflaði ríkissjóði stöðugra tekna til langrar framtíðar.

Samkvæmt fjárlögum fyrir árið 2014 er gert ráð fyrir að hagnaður ÁTVR verði 1.130 millj. kr. og stofnunin greiði ríkinu 1.000 millj. kr. í arð á árinu 2014. Rekstrargjöld stofnunarinnar munu nema 26.870 millj. kr. en rekstrartekjur 27.990 millj. kr.

Samkvæmt efnahagsreikningi ÁTVR frá 31. desember 2013 námu eignir stofnunarinnar 6.616 millj. kr. á þeim tíma. Þá nam óráðstafað eigið fé um 4.596 millj. kr. en skammtímaskuldir námu um 2.021 millj. kr. Ljóst má telja að umtalsvert fé er bundið í rekstri stofnunarinnar.

Meginhluti tekna ríkisins af sölu áfengis er skatttekjur. Þannig er gert ráð fyrir því að 12.000 millj. kr. renni í ríkissjóð vegna áfengisgjalds á árinu 2014. ÁTVR innheimtir gjaldið við sölu áfengis og skilar því í ríkissjóð og er þannig í hlutverki vörsluaðila.

Einkaaðilar í smásölu innheimta virðisaukaskatt og standa skil á honum í ríkissjóð. Þá halda þeir tekjuskatti og lífeyrisðgjöldum eftir af launum starfsmanna og skila þeim í ríkissjóð og til lífeyrissjóða. Ekkert bendir til þess að þeim verði ekki treystandi til að innheimta og standa ríkissjóði skil á áfengisgjaldi. Því er ekki eðlilegt að ætla að frumvarpið leiði til þess að ríkissjóður verði af tekjum af áfengisgjaldi, skatttekjur ættu áfram að rata í ríkiskassann.

Sá hluti tekna ríkissjóðs af sölu áfengis sem ekki er innheimtur í formi skatta er arðurinn sem ÁTVR greiðir eða um 1 milljarður kr. árið 2014. Það er því fjárhæðin sem spurning er hvort ríkissjóður verði af ef frumvarpið verður að lögum. Þá ber að líta til þess að einhver hluti kemur til baka þar sem minni fjármunir verða bundnir í opinberum rekstri auk þess sem töluverðir fjármunir munu skila sér til baka vegna sölu eigna ÁTVR. Þá mun einhver hluti koma til baka í gegnum auknar tekjuskattsgreiðslur smásölufyrirtækja. Þá má benda á að verulegur hluti tekna ÁTVR verður til vegna tóbakssölu. Heildsöluálagning ÁTVR á tóbaki er 18%. Sú álagning er á vöru sem er afhent við dyr vöruhúss ÁTVR en ekki í gegnum rekstur smásöluverslana. Gera má ráð fyrir að sala á tóbaki standi undir um þriðjung af rekstrartekjum ÁTVR og að stór hluti 1 milljarðs kr. arðgreiðslna ÁTVR í ríkissjóð komi til vegna tóbakssölu. Einnig má spyrja þeirrar grundvallarspurningar hvort eðlilegra sé að ríkið hirði þessar tekjur af kaupendum áfengis, sem eru skattgreiðendur, en einkaaðilar. Sú spurning verður sérstaklega áleitni í ljósi þess að einkarekstur er jafnan hagkvæmari en opinber rekstur. Í því sambandi má benda á að engin stjórn er yfir ÁTVR heldur heyrir stofnunin beint undir ráðherra og því má ætla að umboðsvandi (e. principal-agent problem) sé að einhverju leyti til staðar.

Kostir þess að selja áfengi með annarri neysluvöru.

Eðli máls samkvæmt þurfa landsmenn að sækja matvöruverslanir reglulega, flestir a.m.k. einu sinni í viku. Slíkum heimsóknum fylgir fyrirhöfn og kostnaður, svo sem bensín- og olúfukostnaður. Þrátt fyrir að áfengisútsölu ÁTVR sé víða að finna eru þær ekki alltaf í næsta nágrenni við matvöruverslanir. Á höfuðborgarsvæðinu er staðsetning þeirra reyndar mjög oft

í nánnum tengslum við aðra verslun en því er ekki að heilsa á landsbyggðinni. Þá eru ekki áfengisútsölur við allar matvöruverslanir. Flest bendir til þess að neytendur geti sparað einhverjar fjárhæðir á því að sækja áfengi á sama stað og matvöru.

Óhætt er að gera ráð fyrir því að því fylgi þónokkur kostnaður að reka sérstakt dreifikerfi fyrir áfengi um landið allt. Flestar matvörukeðjur reka eigin dreifikerfi nú þegar og ekki verður séð að áfengi sé þess eðlis að það passi illa inn í þau kerfi. Þá eru aðrar matvöruverslanir nú þegar í viðskiptasambandi við fyrirtæki sem annast sölu og dreifingu matvara og áfengis á heildsölustigi. Því má ætla að umtalsverð samlegðaráhrif og sparnaður fylgi því að smásöluverslanir selji áfengi.

Í skýrslu alþjóðlega ráðgjafarfyrirtækisins McKinsey & Company um Ísland og vaxtar­möguleika í framtíðinni er m.a. komist að þeirri niðurstöðu að mikil soun felist í stærð verslunarhúsnæðis miðað við höfðatölu á Íslandi samanborið við helstu samanburðarlönd. Í þessu felst tækifæri til hagræðingar. Ætla má að margir þeirra kaupmanna sem selja matvöru nú hafi áhuga á að selja áfengi. Því má ætla að afnám einkaleyfis ríkisins til smásölu á áfengi gefi færi á óbeinum sparnaði vegna betri nýtingar verslunarhúsnæðis.

Fyrirkomulag smásölu áfengis líkist fyrirkomulagi smásölu matvöru.

Áfengi er almenn og lögleg neysluvara eins og t.d. tóbak og skotfæri. Því er rétt að spyrja hvort eitthvað sérstakt réttlæti það að stunda áfengispólitík í gegnum verslunarrekstur. Spurningin verður sérstaklega áleitin þegar litið er til þess að hér er starfrækt ríkisstofnun, landlæknisembættið, sbr. lög nr. 41/2007, um landlækni og lýðheilsu, þar sem forvarnastarf er markvisst mótað og unnið.

Hlutverk ÁTVR við að takmarka aðgang fólks að áfengi virðist hafa rýrnað síðustu ár og áratugi. Áfengisútsölum hefur fjölgað umtalsvert, þær eru nú 48 talsins en voru 39 við lok árs 2001. Vöruúrvalið hefur verið að aukast og opnunartíminn hefur verið lengdur til að koma til móts við þarfir viðskiptavina. Þá er óhætt að segja að uppbygging vínbúða ÁTVR sé orðin líkari uppbyggingu stórmarkaða en áður var. Áður hefur verið fjallað um breytt hlutverk vínbúðanna, þar er nú stunduð meiri fræðsla og solumennska en áður.

Ekki verður betur séð en fyrirkomulag smásölu á áfengi eigi um þessar mundir ýmislegt sameiginlegt með fyrirkomulagi á sölu matvöru. Viðbrögð við breytingum hafa ekki látið á sér standa, mikill meiri hluti viðskiptavina er ánægður með þær.

Áhrif á samkeppnisstöðu – kaupmaðurinn á horninu.

Þó svo að vínbúðum ÁTVR hafi fjölgað eru þær ekki jafn margar og matvöruverslanir. Svo eitthvað sé talið má benda á að Hagar hf. reka 29 Bónusverslanir og 11 Hagkaupsverslanir, Kaupás rekur 24 verslanir og Samkaup reka 50 verslanir. Þá eru ótaldar verslanir sem aðrir reka.

Óhætt er að fullyrða að talsverð ívilnun felst í því að verslun sé nálægt vínbúð ÁTVR. Gera má því skóna að verslanir sem njóta slíkrar nálægðar njóti meiri viðskipta. Óhætt er að fullyrða að þetta ástand skekki samkeppnisstöðu verslana sem ekki búa við slíka nálægð, þær njóti ekki þess forskots sem nálægðin gefur. Á svæðum þar sem vínbúðir eru fáar, t.d. víða úti á landi, eru áhrifin væntanlega veruleg og geta jafnvel skipt sköpum.

Í ljósi framangreinds má halda því fram að aukið frelsi í smásölu áfengis muni jafna stöðu matvöruverslana um landið allt og veita kaupmanninum á horninu betri tók á að taka þátt í samkeppni um viðskipti þótt honum kunni að reynast erfitt að keppa beinlínis í verðlagningu á áfengi, þá getur hann boðið upp á minni fyrirhöfn og sparnað þar sem viðskiptavinirnir þurfa ekki lengur að leggja í ferðalag til þess að nálgast neysluvörur. Bætt staða hans kann

jafnvel að hafa áhrif á hverfamyndun þar sem þeir sem aðhyllast bíllausan lífstíll geta nálgast fleiri neysluvörur án þess að þurfa að eltast við smásölustaði um langan veg.

Sérstök áhrif á landsbyggðinni.

Samþykkt frumvarpsins mun hafa góð áhrif á verslun á landsbyggðinni. Á sumum stöðum stendur verslun höllum fæti og rekstur hennar ber sig jafnvel ekki. Með því að gera slíkum verslunum fært að stunda smásölu með áfengi mun velta þeirra aukast og rekstur eflast. Á þeim stöðum þar sem vínbúð er þegar til staðar mun samkeppnisstaðan jafnast. Þá skapast tækifæri til betri nýtingar á verslunarhúsnæði og birgðageymslum.

Hvað íbúana varðar munu byggðarlög án vínbúðar njóta aukins aðgengis og það mun kosta minna umstang og fé að nálgast áfengi. Aðgangur að takmörkuðu úrvali er betri en enginn aðgangur eða aðgangur sem er erfiðleikum eða kostnaði háður.

Óhætt er að benda á að það hallar á landsbyggðina þegar dreifing vínbúða ÁTVR er skoðuð. Þannig eru 12 búðir á höfuðborgarsvæðinu en 36 á landsbyggðinni. Það virkar svo sem ekki ósanngjörn skipting þegar litið er til höfðatölu og búsetu en þegar fjarlægðir á milli búða og vöruúrval er tekið inn í myndina sést að töluverður aðgengismunur er á milli íbúða höfuðborgarsvæðisins og landsbyggðarinnar.

Meint neikvæð áhrif á neytendur ef smásala á áfengi er gefin frjáls.

Áhrif á verðlagningu.

Ýmsir hafa haldið því fram að frjáls smásala á áfengi sé ávísun á hærra verð. Virðist gagnrýnin byggð á því að einkaaðilar muni ekki sætta sig við álagningu ÁTVR, þ.e. 18% á áfengi með 22% eða lægra hlutfall af vínanda að rúmmáli og 12% á áfengi með meira en 22% hlutfall.

Það er ekki almennt lögmál að vörur hækki í verði þegar einkaleyfi til sölu þeirra er aflétt. ÁTVR hefur hagað vöruvals- og innkaupamálum sínum þannig að birgjar stofnunarinnar njóti jafnræðis. Einkaaðilar á smásölumarkaði þurfa ekki að haga sér á sama hátt heldur ráðast verðákvarðanir þeirra að mestu leyti af framboði, eftirspurn og samkeppnisstigi. Þessi staða gerir þeim kleift að gera samninga, t.d. um stöðug kaup á varningi eða magnkaup. Með því móti tryggja þeir lægra innkaupsverð. Þá má benda á að engin verðsamkeppni er nú við smásölu áfengis.

E.t.v. má gera ráð fyrir að vinsæl vara muni verða lægri í verði en vara sem lítil eftirspurn er eftir. En þá má spyrja hvort það sé á einhvern hátt óeðlilegt. Þegar vöruval og birgðastaða ÁTVR er skoðuð má sjá að í mörgum tilvikum hefur stofnunin tekið til sölu vín- eða bjórtegundir sem lítil hreyfing virðist vera á. Er ekki eðlilegt að meira sé lagt á vörur sem eru dýrari í innkaupum og birgðahaldi? Er eðlilegt að hagnaður af sölu á vinsælli vöru sé nýttur til að greiða niður vöru sem selst verr?

Áhrif frelsis í smásölu á áfengi á verð annarrar smásöluvöru verða eflaust til lækkunar vegna samlegðaráhrifa og tækifæra til hagræðingar. Þar mun e.t.v. muna hvað mestu á landsbyggðinni.

Mun vöruúrval minnka?

Því hefur verið haldið fram að ef smásala á áfengi verður gefin frjáls muni það leiða til þess að vöruúrval dragist saman. Rökin fyrir þessu eru helst að söluaðilar muni verja mestu verslunarplássi í vöru sem mikil eftirspurn er eftir en ekki taka í sölu vöru sem minni eftirspurn er eftir.

Þar sem gera má ráð fyrir að það verði helst aðilar sem nú reka matvöruverslanir sem munu sækjast eftir leyfi til smásölu áfengis ef frumvarpið verður samþykkt er skynsamlegt að rifja upp áhrif tilkomu lágvöruverðsverslana á vöruúrval matvöru. Þegar Bónusverslanirnar voru opnaðar á sínum tíma buðu þær tiltölulega fáar vörur til sölu. Verslanirnar urðu fljótlega vinsælar og náðu sæmilegri markaðshlutdeild. Þrátt fyrir að þær verslanir sem fyrir voru á markaðinum hafi brugðist við tilkomu Bónuss fór fljótlega að bera á því að verslanir tækju að marka sér sérstöðu. Innan fárra ára hafði markaður með smásölu á matvöru skipst í þrennt. Í fyrsta lagi lágvöruverðsverslanir sem buðu upp á færri vörur, höfðu styttri opnunartíma en aðrar matvöruverslanir og kepptu í verði. Í öðru lagi svokallaðar klukkubúðir sem voru minni vörumarkaðir með mun lengri opnunartíma en aðrar verslanir en vöruverð í þeim var í hærri kantinum. Í þriðja lagi matvöruverslanir sem stáðu sig af miklu vöruúrvali og góðu aðgengi að vörum, vöruverð í þeim var lægra en í klukkubúðunum en herra en í lágvöruverðsverslunum. Þessi þróun sést hvað best í því að árið 2011 bauð Bónus að jafnaði upp á 3.000–4.000 vörur í sínum verslunum en Hagkaup bauð á sama tíma 8.000–10.000 vörur og 30.000 vörur í sérvöru þegar árstíðarvörur voru taldar með. Stærri hverfismarkaðir virðast hafa boðið mest upp á um 6.000 vörur.

Þó svo að fjöldi vara í matvöruverslunum sveiflist hefur hann verið vaxandi um langa hríð. Slíkt má t.d. sjá á verslunum sem við upphaf starfstíma síns voru rúmgóðar en eru nú jafnan stakkfullar af matvælum. Sala matvöru hefur aukist jafnt og þétt og er nú orðin meiri en hún var á árunum fyrir fjármálahrunið haustið 2008.

Pawel Bartoszek birti grein í Fréttablaðinu 17. maí 2013 sem ber heitið „Selfoss og Maribo“. Í henni ber hann saman vöruúrval í verslunum ÁTVR á Selfossi og Akranesi og í verslunum með leyfi til að selja áfengi í smásölu í smábænum Maribo á Lálandi. Íbúafjöldi Selfoss og Akraness er nokkuð svipaður og í Maribo. Þá er Maribo í svipaðri fjarlægð frá Kaupmannahöfn og Selfoss og Akranes frá Reykjavík. Niðurstaða Pawels var að íbúar Maribo gætu valið úr að lágmarki 300 fleiri áfengistegundum en íbúar Selfoss en að úrvalið á Akranesi væri fjórfalt lakara en í Maribo.

Miðað við þá breytingu sem hefur orðið og er að verða á vinnmenningu Íslendinga má ætla að eftirspurn verði áfram eftir mörgum tegundum áfengis. Á meðan slík eftirspurn er til staðar eða er jafnvel að aukast er líklegt að kaupmenn muni leitast við að hafa framboðið í takt við hana. Þó svo að líklegt megi telja að vöruúrval verði mismikið eftir því hvort áfengi er selt í lágvöruverðsverslun, klukkubúð eða stórmarkaði virðist ekkert annað en getgátur byggðar á einföldunum gefa til kynna að vöruúrval áfengis minnki ef smásala þess verður gefin frjáls.

Áhrif á neyslu.

Því hefur verið haldið fram að sú fjölgun útsölastaða sem samþykkt frumvarpsins er líkleg til að hafa í för með sér muni leiða til stóraukins aðgengis að áfengi sem aftur leiði til aukinnar áfengisneyslu. Ekki er ólíklegt að aukið aðgengi að áfengi hafi aukin áfengiskaup í för með sér, a.m.k. til byrja með. Líklegt verður þó að telja að jafnvægi náist og neyslan dragist saman eða jafnist út að nýju. Ekki hefur verið sýnt fram á það að varanlegt orsakasamband sé milli aukins aðgengis og aukinnar neyslu.

Álögur hins opinbera á áfengi eru miklar. Ljóst er að of hátt áfengisverð leiðir til þess að ákveðinn hópur fólks leitar annarra úrræða. Heimabruggun og smygl á áfengi hefur verið vandamál og ljóst er að ákveðin fylgni er milli áfengisverðs og heimabruggunar og smyglads áfengis. Samkvæmt könnun sem MMR gerði fyrir Félag atvinnurekenda í nóvember 2012 hafði rúmlega 31% landsmanna orðið vart við nokkra eða mikla aukningu á heimabruggi eða

smygli í kjölfar efnahagshrunsins haustið 2008 og um 48% fólks á aldrinum 18–29 ára. Ekki þarf að fjölyrða um hættuna sem getur stafað af heimabruggi og fjölmörg dæmi eru um að fólk hafi veikt alvarlega eftir að hafa drukkið það. Aukið aðgengi að löglegu áfengi ætti að minnka ásókn í ólöglegt áfengi. Því er líklegt að samþykkt frumvarpsins muni leiða til minni neyslu þess. Slíkt mun aftur draga úr krafti ólöglegrar áfengissölu sem aftur léttir kaupþrýstingi af þeim sem ekki hafa aldur til að kaupa áfengi löglega.

Tækifæri.

Líklegt er að ýmiss konar tækifæri skapist verði frumvarpið samþykkt. Hér verða þau tækifæri sem helst koma upp í hugann nefnd.

Tækifæri litlu brugghúsanna.

Verði frumvarpið samþykkt er líklegt að það skapi aukin tækifæri fyrir minni brugghús. Reyndar hafa einhver minni brugghús nú þegar náð að fóta sig í sölu á áfengi í gegnum vöruvals- og smásölukerfi ÁTVR og eru sátt við núverandi fyrirkomulag. Það er hins vegar vegna þess að þau hafa náð að koma sinni vöru í gegnum þungt og kostnaðarsamt ferli og eru hrædd um að tapa þeirri stöðu sem þau hafa náð ef ástandið breytist. En ný brugghús eða aðilar sem hyggjast reyna að koma nýrri vöru á framfæri munu eygja tækifæri með samþykkt frumvarpsins, t.d. að semja við tiltekinn kaupmann eða tiltekna verslunardeju um að taka vöruna til sölu gegn hagstæðu verði til kynningar. Þá væri hægt að gera fasta samninga um sölu áfengis sem hefur náð fótfestu á markaði og skapa ákveðinn stöðugleika í framleiðslunni. Samþykkt frumvarpsins mun því gefa minni aðilum tækifæri til að brjóta sér leið inn á smásölumarkað á heilbrigðum viðskiptaforsendum auk þess sem smásalar geta markað sér sérstöðu.

Hugsanlegt er að brugghús fái við samþykkt frumvarpsins tækifæri til að skapa sér staðbundna sérstöðu með því að selja vöru sem framleidd er í nágrenni verslunarinnar þannig að flutningskostnaður minnki. Þannig ættu framleiðendur og smásalar að geta myndað öflugt staðbundið samstarf sem veiti tækifæri til hagræðingar.

Tækifæri fyrir ferðaþjónustuna.

Ferðamenn sem hingað koma hafa kvartað yfir slæmu aðgengi að áfengi hér á landi. Heimsóknir ferðamanna eru enn að aukast og ferðaþjónusta er orðin einn mikilvægasti tekjuöflunarpóstur þjóðarinnar. Skatttekjur ríkissjóðs af sölu áfengis til ferðamanna ættu að aukast samhliða fjölgun ferðamanna.

Vöruvalsreglur ÁTVR byggjast á grundvallarsjónarmiði um jafnræði birgja. Það er svo vegna þess að smásala áfengis er í höndum ríkisstofnunar. Verði smásala áfengis gefin frjáls mun vöruval smásöluadila ráðast af viðskiptasjónarmiðum. Þá munu skapast tækifæri til að haga smásölu á áfengi í takt við þarfir ferðamanna. T.d. er hugsanlegt að smásala á matvöru sem eru framleiddar og unnar í heimabyggð (beint frá býli) fari saman við sölu á áfengi sem er framleitt innan sama héraðs.

Takmarkanir á frelsi til smásölu á áfengi.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að sveitarstjórnir geti veitt einstaklingum og lögaðilum leyfi til smásöluverslunar með áfengi. Samkvæmt gildandi lögum veita sveitarstjórnir á hverjum stað smásöluleyfi fyrir áfengi og verður það fyrirkomulag í sjálfu sér óbreytt þrátt fyrir að fleiri smásalar komi til greina. Þá er gert ráð fyrir að óheimilt verði að selja áfengi undir kostnaðarverði en með því er átt við endanlegt kaupverð dreifingaraðila að viðbættum opin-

berum gjöldum, svo sem áfengisgjaldi og virðisaukaskatti. Er þetta gert til að tryggja hagsmuni ríkissjóðs af innheimtu opinberra gjalda af þessari vöru og koma í veg fyrir óeðlileg undirboð. Hins vegar ætti þetta fyrirkomulag ekki að raska eðlilegri samkeppni á markaðnum fyrir einstakar vörutegundir.

Rétt er að vekja athygli á því að í frumvarpinu er gert ráð fyrir nokkrum takmörkunum á veitingu smásöluleyfis. Í fyrsta lagi er gert ráð fyrir að sveitarstjórnir ákveði afgreiðslutíma, svo sem verið hefur, þó þannig að verslanir með áfengi megi ekki vera opnar lengur en frá kl. 9.00 að morgni til kl. 20.00 að kvöldi. Þá er það gert að skilyrði að starfsmenn sem afgreiða áfengi skuli vera a.m.k. 18 ára. Sveitarstjórnnum verður eftir sem áður heimilt að binda smásöluleyfi frekari skilyrðum, svo sem um staðsetningu verslana (skipulagsmál), aðgengi, merkingar o.fl. Þá er gert ráð fyrir að ekki verði leyft að selja áfengi í tilteknum tegundum verslana. Eru hér einkum hafðir í huga söluturnar, myndbanda- og mynddiskaleigur og söluvagnar, þ.e. staðir þar sem ungt fólk safnast oft saman. Leitast er við að skilgreina þessa starfsemi nánar með vísan til ÍSAT-flokkunarkerfisins. Gert er ráð fyrir að áfengissmáasalar greiði gjald til ríkissjóðs fyrir leyfi til að selja áfengi í smásölu, líkt og gildir um innflutnings- og heilðsöluleyfi fyrir áfengi.

Lagt er til að 12. gr. áfengislaga verði breytt þannig að skýrt verði kveðið á um skyldu smásala til að geyma áfengi sem í er að rúmmáli meira en 22% af hreinum vínanda á stað sem er afmarkaður frá öðru verslunarrými, t.d. á bak við afgreiðsluborð eða í sérrými innan verslunarinnar. Að auki verði ráðherra gert að kveða í reglugerð á um afgreiðslutíma, önnur skilyrði smásöluleyfis og kröfur til eftirlits- og öryggiskerfa. M.a. er gert ráð fyrir kröfum til myndupptökakerfa, geymslu brennds áfengis o.fl.

Aukið fjármagn í forvarnir og fræðslu.

Nú rennur 1% innheimtra áfengisgjalda í lýðheilsusjóð. Í frumvarpi meiri hluta fjárlaganefndar til laga um breytingar á ýmsum lagaákvæðum um markaðar tekjur ríkissjóðs sem flutt var á síðasta þingi (306. mál á 143. löggjafarþingi) fólst sú hugmynd að tekjur lýðheilsusjóðs skv. 7. gr. laga nr. 96/1995, um gjald af áfengi og tóbaki, yrðu ákvarðaðar í fjárlögum. Þannig yrðu tekjur sjóðsins ekki lengur markaðar heldur ákveðnar við gerð fjárlagafrumvarps hverju sinni.

Ef frumvarpið verður endurflutt og samþykkt verður umtalsverð breyting á umhverfi áfengisforvarna enda er ekki gert ráð fyrir að smásöluaðilum beri að stunda forvarnastarf. Eðlilegt og nauðsynlegt er að forvarnastarf verði markvisst eftt bæði faglega og fjárhagslega. Áfengissala er að aukast og ekkert bendir til þess að hún muni minnka til framtíðar lítið, hvort sem tekið er mið af fjölgun ferðamanna eða nýrri áfengismenningu. Stefnumörkun stjórnvalda verður að taka mið af þessu. Eins og hér hefur verið rakið leggur rekstur ríkisins á vínbúðum ÁTVR kostnað á þjóðina. Ætla má að sú hagræðing sem flutningur smásölu áfengis frá hinu opinbera til einkaaðila er tryggja aukið fjármagn til lýðheilsusjóðs. Eðlilegt er að áfengisforvarnir verði fyrstar til að njóta þess þjóðhagslega sparnaðar sem tillögur frumvarpsins hefðu í för með sér. Því er sú breyting lögð til í 26. gr. frumvarpsins að 5% áfengisgjalds renni í lýðheilsusjóð í stað 1%. Þannig mundu 580 millj. kr. innheimtar af ríkistekjum renna til forvarnastarfs í stað 120 millj. kr. miðað við fjárlög fyrir árið 2014. Þá er einnig lagt til að nýju ákvæði til bráðabirgða verði bætt við lög um landlækni og lýðheilsu, nr. 41/2007, þar sem lýðheilsusjóði verði gert að leggja sérstaka áherslu á forvarnaverkefni á sviði áfengisvarna næstu tvö ár eftir samþykkt frumvarpsins.

Breytingin á verslun með áfengi og tóbak sem hér er lögð til felur aðeins í sér að aðrir en hið opinbera annist smásölu áfengis. Þannig felur frumvarpið ekki í sér tillögur um breytingu á áfengisstefnu, áherslum í tóbaksvörnum eða tekjuöflunarkerfi ríkisins á þessu sviði.

Greinar frumvarpsins.

Í meginatriðum felur frumvarpið í sér eins litla breytingu á lagaumhverfi áfengis- og tóbakssölu og mögulegt er miðað við það markmið að gera smásölu með áfengi frjálssa. Hér er ekki lagt til að ráðist verði í heildarendurskoðun á lagaumhverfi áfengis- og tóbaksmála. Af þeim sökum felur I. kafli frumvarpsins aðeins í sér þá breytingu að ekki verður lengur kveðið á um einkaleyfi ÁTVR á smásölu áfengis. 18., 19. og 27. gr. og a- og b-liðir 29. gr. eru sama marki brennd.

Í II. kafla frumvarpsins er lögð til heimild til þess að innheimta 50.000 kr. gjald vegna útgáfu leyfis til smásölu á áfengi.

Í 20. gr. er lagt til að í stað 1. mgr. 10. gr. áfengislaga, þar sem nú er kveðið beinum orðum á um einkaleyfi ÁTVR til að smásölu áfengis, komi tvær nýjar málsgreinar. Sú fyrri kveði á um að handhafa smásöluleyfis sé heimilt að selja eða afhenda áfengi til neytenda eldri en 20 ára. Með neytendum í þessum skilningi er vísað til þeirra sem hingað til hafa keypt áfengi í vínbúðum ÁTVR en t.d. ekki þeirra sem t.d. kaupa áfengi af þeim sem hafa leyfi til heildsölu á áfengi skv. 9. gr. áfengislaga. Einnig er gert ráð fyrir að hnykkt verði á því með jákvæðum hætti að útsöluverð á áfengi, þ.e. smásöluverð, sé frjálst. Einnig verði þar kveðið sérstaklega á um að óheimilt sé að selja áfengi undir kostnaðarverði og að með kostnaðarverði sé átt við endanlegt innkaupsverð að viðbættum opinberum gjöldum auk virðisaukaskatts. Eins og fram hefur komið er tilgangur þessa einkum sá að tryggja tekjuöflun ríkissjóðs með áfengisgjaldi auk þess sem ákvæðið er talið koma í veg fyrir að verslunarmenn sjái sér hag í því að niðurgreiða áfengi til þess að efla aðra þætti verslunar sinnar.

Í 21. gr. er fjallað um skilyrði smásöluleyfis til sölu áfengis. Í fyrsta lagi er gert ráð fyrir að sveitarstjórn kveði á um afgreiðslutíma áfengissmásölu. Þar segir að afgreiðslutími skuli ekki vera lengri en frá kl. 9.00 að morgni til kl. 20.00 að kvöldi. Með því er ekki átt við að versluninni þurfi að loka að öllu leyti kl. 20.00 heldur aðeins að ekki skuli afgreiða áfengi eftir þann tíma. Einnig er lagt til að sveitarstjórnnum veitt heimild til að kveða á um skemmri afgreiðslutíma, þrjár klukkustundir, en kveðið er á um í a-lið 1. mgr. Ætlunin er að sveitarstjórn hafi svigrúm til að ákveða hvernig afgreiðslutíminn verður, t.d. að ekki megi afgreiða áfengi fyrir kl. 12.00, hætta beri afgreiðslu kl. 17.00 eða að loka skuli fyrir afgreiðslu t.d. á milli 12.00 og 15.00. Ávallt þurfa þó málefnalegar ástæður að liggja að baki ákvörðun sveitarstjórnar um skemmri afgreiðslutíma en samkvæmt almennu ákvæði.

Í 3. efnismgr. 21. gr. er tillaga um hvaða tegundir smásöluverslana geti ekki fengið smásöluleyfi til sölu áfengis. Gert er ráð fyrir að fyrirtæki sem stunda starfsemi sem fellur undir ÍSAT-flokkinn 47.11.2 (söluturnar) geti ekki fengið smásöluleyfi af ástæðum sem áður hafa verið nefndar. Sömu rök liggja að baki því að óheimilt verði að veita smásöluleyfi aðilum sem reka myndbanda- og mynddiskaleigur, færanlega vagna og bása og sjálfsala.

Í a-lið 22. gr. er þá nýjung að finna að lagt er til að sterkt áfengi, áfengi sem er að rúmmáli meira en 22% af hreinum vínanda, skuli geyma afmarkað frá annarri söluvöru á bak við afgreiðsluborð eða í sérrými innan verslunar. Þannig er ekki gert ráð fyrir því að slíkt áfengi megi ekki sjást, eins og á við um tóbak, heldur að það verði aðeins afhent yfir búðarborð eða að viðskiptavinir þurfi að fara inn í afmarkað rými til þess að nálgast það. Þá er þar í framhaldinu reglugerðarheimild. Þar er kveðið á um að ráðherra skuli kveða nánar á um afgreiðslutíma, skilyrði smásöluleyfis og kröfur til eftirlits- og öryggiskerfa í reglugerð,

þ.m.t. kröfur til myndupptökukerfa, fyrirkomulag afmörkunar áfengis sem að rúmmáli er meira en 22% af hreinum vínanda frá annarri söluvöru o.fl. Er þannig gert ráð fyrir að ráðherra kveði þar nánar á um þessi tilteknu atriði í reglugerð eftir að tekið hefur verið tillit til tæknilegra og framkvæmdarlegra þátta.

Í b-lið 22. gr. er kveðið á um brottfall 2. mgr. 12. gr. áfengislaga þar sem nú er að finna ákvæði um hvenær útsölustaðir ÁTVR skuli vera lokaðir.

Í 23. gr. er lagt til að ef handhafi smásöluleyfis misbeitir smásöluleyfi sínu með því að selja áfengi á öðrum tímum eða á annan hátt en honum er heimilt eða hann brýtur á annan hátt fyrirmæli sem um smásölu áfengis gilda varði það refsingu. Ákvæðið sækir fyrirmynd sína í 1. mgr. 26. gr. áfengislaga þar sem hnykkt er á refsíábyrgð þeirra sem brjóta gegn skilmálum leyfis á tiltekinn hátt.

Í 24. gr. er lagt til að nýjum staflíð verði bætt við 3. mgr. 28. gr. áfengislaga þannig að ljóst verði að gera megi upptækt áfengi sem er borið ólöglega inn á smásölustað, svo sem áfengi sem hefur verið framleitt án framleiðsluleyfis eða flutt inn án innflutningsleyfis.

Í 25. gr. er lagt til að þrátt fyrir ákvæði 4. mgr. 11. gr. áfengislaga sé sveitarfélögum heimilt til 1. júlí 2015 að veita smásöluleyfi þeim verslunum sem hýsa áfengisútsölu ÁTVR 31. desember 2014. Með þessu yrði sveitarfélögum veitt svigrúm til að veita þeim aðilum leyfi til smásölu áfengis sem hýsa áfengisútsölu degi fyrir gildistöku laganna. Er þess þannig gætt að ekki komi til of mikillar röskunar á hagsmunum.

Í c-lið 29. gr. er lagt til að lýðheilsusjóði verði gert að leggja sérstaka áherslu á forvarnaverkefni á sviði áfengisvarna næstu tvö ár eftir samþykkt frumvarpsins. Er það gert til þess að bregðast við þeim tímabundnu breytingum sem kunna að verða á áfengisneyslu eftir að smásala á áfengi verður gefin frjáls.